

Ureja: glavni in odgovorni urednik Katarina Smodej in odbor za informiranje, ki ga sestavljajo: Stane Primožič — predsednik, Ivan Mauser — podpredsednik in člani: Olga Abramič, dipl. inž., Jošt Bajželj, Marinka Farčnik, Zlata Humer in Slavka Rojina. Tisk: CP »Gorenjski tisk« v Kranju

LETO XIV. — 31. VII. 1970 — št. 7

tekstilec

**Položaj
tekstilne
industrije
še naprej
kritičen**

GLASILO DELOVNEGA KOLEKTIVA TEKSTILINDUS — KRANJ

22. julij — dan vstaje

Koncem julija 1941 je slovenski narod v bratski povezanosti z ostalimi jugoslovanskimi narodi prvič v svoji zgodovini vzel lastno usodo v svoje roke in pričel pisati svojo resnično zgodovino. Signalni strel za vstajo je bila prva partizanska krogla 22. julija, ki je zadela žandarja-izdajalca in je bila strel nekega borca rašiške čete v Tacnu pri Ljubljani. Koliko strel, težkih borb, trpljenja, žrtev in zmag, so morali vse do osvoboditve preživeti naši partizani in aktivisti.

Priporili smo si svobodo, enakopravnost in neodvisnost, kar je bilo in bo ostalo v naši revoluciji trajno in nepogrešljivo. Bratstvo in enotnost, skovano v naši revoluciji, nam je pokazalo pravo pot našega razvoja, da postanemo samostojen ustvarjalec svoje prihodnosti. Neomajna odločnost za ohranitev neodvisnosti in samostojnosti, nam tudi v prihodnje zagotavlja uspešno in nezadržno napredovanje določene poti. Dosež-

ki tega boja so nam bili in bodo trajno izhodišče za uspešnost naših sedanjih in prihodnjih naporov, za nenehno oblikovanje revolucionarne podobe naše samoupravne socialistične družbe.

Če bi danes po tolikih letih, letih polnih naporov in borb za izboljšanje življenja našega naroda, lahko oživelj vsi tisti, ki so padli za našo svobodo, bi gotovo vsi enoglasno dejali: »Bratje, veseli in srečni smo, ko vidimo, da naše žrtve niso bile zaman. Izpolnili ste obljubo, ki ste nam jo dali, ko smo z nasmehom na ustih padali za boljšo in lepšo bodočnost naših narodov.«

Kot nekoč, v najtežjih dneh, bo tudi letos po vsej Sloveniji odmevala pesem...

**HEJ MASINCA ZAGODI,
NAJ ODMEVA POVSODI
NAŠ POZDRAV IZ SVOBOD-
NIH GOZDOV!**

... pesem, ki je vsem govorila — SLOVENCIM NISMO NAPRODAJ NIKDAR!

IVO SUBIĆ, BORCI

Stališča in sklepi 14. seje sveta za tekstilno, usnjarsko in obutveno industrijo republiškega odbora Sindikata delavcev industrije in rudarstva Slovenije

Dne 26. 6. 1970 je bila seja sveta za tekstilno, usnjarsko in obutveno industrijo republiškega odbora Sindikata delavcev industrije in rudarstva Slovenije, ki so ji poleg članov sveta in republiškega odbora prisostvovali še predstavniki Gospodarske zbornice SRS, ZITIS in Poslovnega združenja tekstilne industrije. Svet je na seji obravnaval:

— poslovne uspehe tekstilne industrije in ekonomsko-finančno stanje te industrije po zaključnih računih za leto 1969;

— sklepe in stališča gospodarskega zbora zvezne skupščine za reševanje obstoječe problematike in razvoja tekstilne industrije.

— vsebino političnih ciljev in nalog slovenskih sindikatov, posebno glede na ekonomski in materialni položaj tekstilne industrije ter v njej zaposlenih delavcev.

Na osnovi razprave je svet zaključil:

1. Gospodarski položaj slovenske tekstilne industrije je v letu 1969, nasproti preteklemu letu, nekoliko izboljšal. Vendar kot v preteklem letu, tako je tudi v letu 1969 gospodarski položaj tekstilne industrije, glede na spremenjeno stanje v slovenski industriji in rudarstvu, čedalje slabši.

Povezano s tem se je še nadalje poslabšal tudi položaj v tekstilni industriji zaposlenega delavca. Glede osebnih dohodkov zaostaja tekstilni delavec za delavcem industrije in rudarstva že za 19%, v porabi sredstev skupne porabe pa za 27%.

2. Predlogi gospodarskih zbornic in sindikatov za sanacijo položaja tekstilne industrije so v zaključnih gospodarskega zbora zvezne skupščine upoštevani le v

manjši meri in trenutno ne predstavljajo pomembnega izboljšanja stanja. Vrsta rešitev, ki so bile predlagane, pa se nanaša na prihodnje obdobje.

3. Preko 90% v tekstilni industriji zaposlenih delavcev je v tem letu delalo v podjetjih, katerih poprečni osebni dohodki so bili izpod 1200 dinarjev na mesec. Izkušnje kažejo, da se šele na tej ravni poprečja (1200 din) pričnejo odpravljati osebni dohodki izpod 800 dinarjev na zaposlenega. Zato bo v tej industrijski veji posebno odgovorna, zahtevna in težka naloga postopne realizacije stališč

sindikatov o materialnem položaju delavcev.

Na osnovi teh ugotovitev je svet sklenil:

— da podpira prizadevanja zborničnih organov, da se v čim krajšem času, brez običajnega zavlačevanja, izdelajo in predložijo konkretni predlogi za dogovorjene rešitve in stalno forsira izvajanje zaključkov gospodarskega zbora zvezne skupščine;

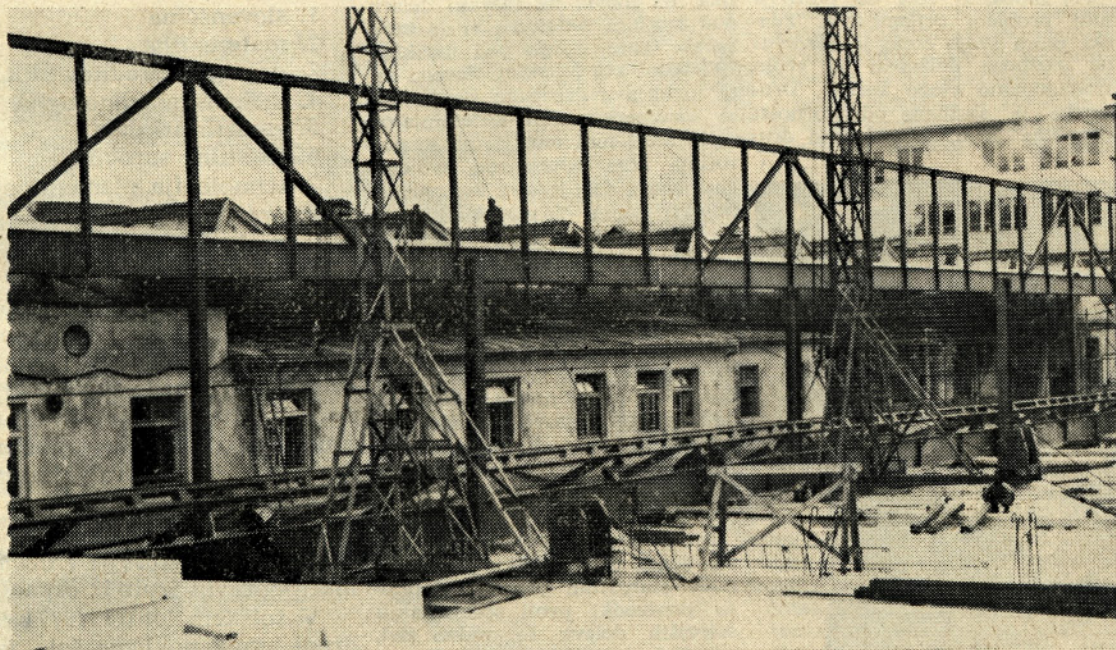
— da pristojni organ republiške zbornice, enako kot so to storili že v nekaterih drugih republikah, prouči in predlaga začasno oporostev tekstilne industrije pri pla-

čevanju prispevkov iz osebnih dohodkov;

— da občinski odbori sindikata industrije in rudarstva, skupno z zbori delovnih skupnosti občinskih skupščin, proučijo položaj delovnih organizacij tekstilne industrije in sodelujejo pri ocenjevanju potrebnih sanacijskih ukrepov;

— da bi pristojni zbornični organi morali pravočasno opozoriti, da ponovno povečanje zalog v tekstilni industriji v letošnjem letu, nekajmesečna mrtva sezona in tako povečana nelikvidnost ob

(nadaljevanje na str. 2)

Montažna dela potekajo po programu

Analiza zaključnih računov 64 tekstilnih slovenskih podjetij za minulo leto kaže, da se je dohodek v tekstilni industriji v letu 1969 povečal počasneje kot v celotni industriji. Vzrok temu so naraščajoči materialni stroški, predvsem za surovine in reprodukcijski material (barve, kemikalije). O teh problemih tekstilne industrije je pred nedavnim razpravljal tudi svet za tekstilno, usnjarsko in obutveno industrijo republiškega odbora sindikata.

Ugotovili so, da hitre tehnične oziroma tehnološke spremembe po svetu tekstilno industrijo silijo k hitrejšemu obnavljanju opreme. Glede na visoko odpisanost osnovnih sredstev in potrebe po modernizaciji bi tekstilna podjetja morala doseči vsaj 4-letno amortizacijsko dobo.

Tudi analiza povprečnih osebnih dohodkov kaže, da so leti še vedno 19% pod povprečjem celotne slovenske industrije. To razmerje pa se je nasproti 1968. letu še poslabšalo za 2%. Sindikati so tudi zaskrbljeni nad dejstvom, da je osebni standard zaposlenih v tekstilni industriji glede na povišanje cen oziroma življenjskih stroškov v letu 1969 za približno 1% nižji kot v letu poprej. V povprečju pa je v industriji za okrog 2% višji (torej razlika 3%!).

Osnovni problem naše industrije pa je še vedno nelikvidnost, ki pa se letos še poslabšuje zaradi slabše prodaje, kar ima za posledico tudi večje zaloge kot lani ob tem času. V splošnem so zaloge v tekstilni industriji porasle povprečno v prvem polletju za več kot 20%, v Tekstilindusu pa še za nekaj odstotkov več. Zaloge pa bodo tja do septembra še vedno naraščale, ker predstavlja letni čas (julij — avgust) precej mrtvo obdobje.

Kritičen položaj tekstilne industrije pa izkonišča po drugi strani trgovina, ki zahteva visoke kondicije (tudi 20%) in v številnih primerih jemlje tekstilno blago samo na komsignacijo, kar pomeni, da se neprodane zaloge večidel desortiranih artiklov efektivno in knjižno vračajo proizvajalcem, ki imajo že tako visoke stroške s skladiščenjem neprodanega blaga.

Težak položaj tekstilne industrije je obravnaval tudi gospodarski zbor zvezne skupščine. Kot je znano, je odobrnil nekatere zahteve tekstilcev. Med drugim je bila znižana stopnja obresti na poslovni sklad od 3,5 na 1,45%, ter znižan prometni davek za tkanine iz domačih staničnih vlaken in za otroško konfekcijo. V proučevanju pa so še nekatere druge zahteve, vendar je sedaj še težko predvideti, da bo v končni fazi ugodno rešenih vseh 14 točk, ki so jih tekstilci predložili zvezni skupščini. Položaj tako ostaja še naprej kritičen in negotov. Fluktuacija delovne sile je velika, nedvomno je zaskrbljujoči odhod predvsem kadra z višjo in visoko izobrazbo, ki ga že itak v tekstilni industriji primanjkuje. Zahteve tako trga kot tehnologije so iz dneva v dan večje in že zdavnaj so minili časi, ko so trgovci čakali blago v tovarni, da je prišlo iz proizvodnje, da so ga takoj odpekljali v svoje prodajalne. Tedaj je bilo lahko prodajati in proizvajati, ker je šlo vse v promet. Strojne zahteve ljudi, ki so bodisi vodili proizvodnjo ali prodajo, so bile precej manjše. Nes pametno je zato mnenje nekaterih, da je podjetje šlo tedaj najbolje, ko so ga vodili samo tehnik. Časi in pogoji poslovanja so se bistveno spremenili. Vse to pa zahteva kader, ne samo s srednjo izobrazbo, pač pa v vedno večji meri tudi

(nadaljevanje na str. 3)

Žena v industriji

Skoraj polovico delovne sile v Jugoslaviji sestavljajo ženske. Hitro naraščanje števila žensk v industriji je šlo vzporedno z razvojem našega proizvodnega gospodarstva. Spremembe in zahteve po novih življenjskih navadah so bile za žensko zelo pomembne. Odprta pot za zaposlitev je mladi ženski dala hkrati ekonomsko samostojnost.

Tako se je med drugo svetovno vojno pojavila Rosie River, ki je bila varilka, voznica tovornjaka in struganka in s tem opozorila na sposobnost žensk v poklicih, ki so bili po dotedanjih mnenjih neprimerni za žensko. Mehanizacija je na mnogih delovnih mestih zmanjšala pomen fizične moči moških.

Od leta 1910 dalje so se družbeno ekonomske skupine, ki jim delavke pripadajo, zelo spremenile. Medtem, ko leta 1910 samo četrtina zaposlenih žensk ni delala fizično, se je razmerje danes povzpelo na več kot polovico. Ta porast je posledica spremenjenih kulturnih stališč kot tudi gospodarskih vplivov. Propad miselnosti srednjega razreda, češ naj žena ne dela, naj bo samo gospodinja in mati, se odraža na vseh družbenih nivojih. Posebno v naši družbeni ureditvi je ženski potreben občutek pomembnosti in ekonomske neodvisnosti, ki ga dobi le, če je zaposlena. Mnogo desetletij je bilo gospodinjstvo edini množični ženski poklic. Napredek

v industrijskih panogah s serijsko proizvodnjo in številne tehnične spremembe so ženski odprle mnoge poti tako k strojem kot v urade.

Na spremembo ženskih poklicev so delovali različni faktorji. Tako prehod od kmetijskega k industrijskemu gospodarstvu, ki je ustvaril potrebo po dotoku nove delovne sile. Zaradi novih izumov, kot pralnih strojev, raznih poslovalnic in servisov, ki so prevzemali osebne storitve, je bilo nujno, da ženska prispeva svoj delež k družinskemu proračunu.

Polagoma pa se je ženski začela odpirati tudi možnost po pridobivanju višje in visoke izobrazbe. Na marsikaterih delovnih mestih, so ženske zaradi nekaterih specifičnih značilnosti celo bolj primerne kot moški. Studije so pokazale, da je vloga žensk, gledana v nasprotju z vlogo moških predvsem kulturnega in ne toliko biološkega izvora. Tako na primer so imele ženske med avstralskimi prebivalci vodilno vlogo. Kdo so klepetulje na Filipinih? Moški. Kdo so zdravniki v Sovjetski zvezi? Zenske tvorijo 70% zdravnikov. V Indiji je običaj, da moški dokazujejo svojo močatost bolj pri domačih delih, kakor v službi.

Povečano število javnih služb in skrbstvenih ustanov je ženskam odprlo nove možnosti na področju socialnega dela in v državnih uradih. Ker se moški za te službe nikoli niso kaj prida potegovali, so jih podobno kot učiteljevanje in nego, začeli šteti za ženska opravila. Z izumom pisalnega stroja in telefona je tehnologija ustvarila serijo delovnih mest, ki jih v glavnem prepuščajo ženskam. V obrtniških poklicih so se tradicije dolgotrajne vajeniške dobe in predsodkov proti ženskam začele umikati, odkar so stroji odpravili potrebo po telesni moči.

Kakšne razlike se pojavljajo med moškim in žensko na delovnem mestu?

Ali imajo ženske rade svoje delo? Ali je njihovo zadovoljstvo pri delu enako zadovoljstvu moških? Ali se obnesejo na vodilnih položajih? Razne proučitve in študije kažejo, da so ženske bolj zadovoljne na delovnih mestih kot moški; druge ravno nasprotno; tretje pa ne kažejo nobenih razlik. V kvalitetnem pogledu se je pokazalo, da ženske v razgovoru veliko bolj odkrito izražajo svoje mnenje o čistoči pri delu, o socialnih odnosih in o ravnanju predpostavljanih. V večji meri je opaziti pri ženskah tudi večjo lojalnost in manj zanimanja za razne ugodnosti in napredovanje.

Pri zaposleni ženi se pojavlja tudi problem prilagajanja. Ženska mora svojo energijo razdeliti na službene dolžnosti in svojo tradicionalno vlogo ženske. Družinske in službene odgovornosti poročene žene so mekolikokrat

od odgovornosti njenega moškega partnerja. Zaposlena ženska se srečuje s problemi telesne in psihične prilagoditve. Poleg adolescence, nosečnosti in klimakterija, ki so najbolj pogosti vzroki za utrujenost, lahko dodamo še različne vloge soproge, matere, gospodinje in zaposlene žene.

Statistika kaže, da se v industriji zaposluje vsako leto več poročenih žena. Večina doraščajočih mladih žensk se zaposli do poroke. Poročena žena ostane doma v času, ko njeni otroci potrebujejo nego ter ji mesečni proračun ne dopušča, da si drugače uredi varstvo. Brž pa, ko otroci deloma odrastejo in ne potrebujejo več stalnega nadzorstva, se žena vrača na posel. Zaradi tega ciklusa je največ žena zaposlenih med 18. in 24. letom, v obdobju od 35. leta pa spet narašča.

Pri zaposlovanju se ženska preje srečuje s starostnimi pregradami kot moški. Studije so pokazale, da je učni učinek pri praktičnih delih odvisen od individualne sposobnosti in to neglede na starost. Izkazalo se je, da starejša ženska pri teoriji ni tako uspešna kot mlajša, da pa je boljša pri demonstracijah in vajah. Splošni rezultati so pokazali, da ženske, ki niso nikoli delale ali pa niso delale več let, ob ustreznem svetovanju in vodenju lahko postanejo produktivne in zadovoljive delavke.

In kakšna so ženska dela?

Kljub napredku pri zaposlovanju ženske delovne sile ne manjka predsodkov in tradicionalnih diskriminacij za nekatera tradicionalna moška dela. Pri bolj strokovnih delih kot znanost, tehnika, matematika, ki so jih nekoč izključno opravljali moški, se ženske čedalje bolj uveljavljajo. Čeprav se ženske lotevajo že mnogih »moških« poklicev, je razmerje še vedno majhno. Po drugi strani pa ženske težko prodirajo v nekatere obrtniške poklice. Kljub možnostim izučitve obrtniškim poklicem, se morajo boriti s tradicijo. V mnogih poklicih so bile vajenke nekaj nezasišlanega.

Očitno pa bo potrebno še nekaj časa, da si bodo ženske utrdile tradicijo na višjih položajih — v industriji. V proizvodnih oddelkih jih le malo najdemo više kot na mestih obratovodij. Analize odgovornih položajev, ki jih ženske zasedajo v industriji so pokazale, da je glavna determinanta njihovega prodora na vodilne položaje način njihovega vedenja, ne pa dejstvo, kako opravljati tehnične operacije. Kot izgleda je zelo razširjeno mnenje, da so ženske »preveč čustvene« ali »preveč osebne«, da bi se lahko obdržale na položajih.

Analiza drugih stališč je pokazala, da moški ne marajo delati pod ženskim vodstvom in da tudi ženske raje delajo pod moškim vodstvom kot ženskim. Seveda se ta mnenja z družbeno ureditvijo in enakopravnostjo spreminjajo. Nekateri tudi menijo, da se poročena žena odvrne od svojega službenega dela in se z vso vnemo posveti domu. Vendar tudi to v vseh primerih ne drži.

Tehnološki napredek je nepretrgan, zato z njim lahko računamo tudi vnaprej. Zahteval bo nove delovne kvalifikacije, med katerimi bodo na splošno obveljale za tipično žensko delo. Kdo bo zasedel delovno mesto, dostikrat odloča tudi kulturno okolje. Miselnost, češ da naj ženske opravljajo lažja, čistejša in manj zahtevna dela, je del moškega kavalirstva.

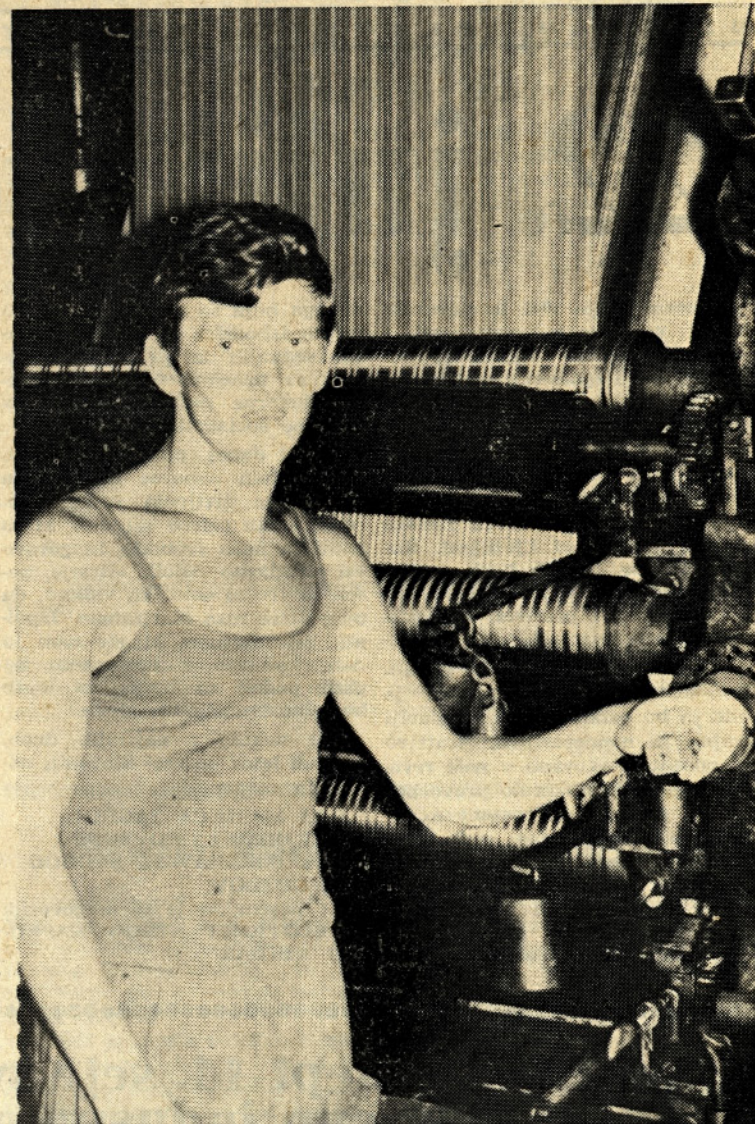
Drugi faktor, ki pospešuje dotok žensk v industrijo, je odstranitev starostnih pregrad. Čeprav so predsodki proti sprejemanju starejših delavk še vedno živi, odstotek starejših zaposlenih narašča. Dobra polovica zaposlenih žensk je poročenih in starejših

nad 40 let. Zaposlene poročene žene je možno najti v vseh družbenih, rasnih in narodnostnih skupinah. Vse večje število žensk danes ostaja v delovnem razmerju tudi po poroki z izjemo krajših obdobjih nosečnosti in vzreje otrok. V nekaterih državah to dejstvo prehaja v navado celo pri tistih ženskah, katerih možje ekonomsko dobro uspevajo in jim ne bi bilo potrebno delati.

Zahtevnost delovnih mest z višjimi kvalifikacijami ženskam odpira tudi vse večje možnosti. Med-

tem, ko bo avtomatizacija na dosežanja glavna področja ženske dejavnosti (učiteljevanje, negovanje, storitvene dejavnosti, živilska industrija itd...) verjetno neznatno učinkovala, pa ženskam odpira mnoga delovna mesta v elektronski industriji in mikro-tehnologiji. Nedvomno lahko v prihodnosti pričakujemo bolj učinkovit izkoristek ženske delovne sile in lahko rečemo, da se bo temu procesu v več pogledih prilagodilo tudi okolje.

A. R.

Učenec pri praktičnem delu

Učni uspeh učencev poklicne šole

Poleg praktičnega usposabljanja delavcev na delovnih mestih, imamo v našem podjetju tudi interno Poklicno šolo. Po končanem šolanju na interni poklicni šoli, se učenci zaposlijo v plemenitilnici I ali II kot tiskarji, splošni apretjerji, belilci, barvarji, in kuhalci tiskarskih barv.

Šolanje traja 2 leti za tiskarje, za ostale poklice pa 18 mesecev. V šolskem letu 1969/70 je prvi letnik na poklicni šoli obiskovalo 8 učencev, in sicer za plemenitilnico I 3 učenci — tiskarji, za plemenitilnico II 5 učencev, od tega: 2 belilca, 1 barvar in 2 apretjerja.

V prvem letniku so učenci imeli naslednji predmetnik:

1. slovenščina	36 ur
2. matematika	68 ur
3. družbena ureditev SFRJ in delovno pravo	50 ur
4. mehanska tehnologija	40 ur
5. varstvo pri delu	34 ur
6. tekstilne surovine	32 ur
7. tehnologija plemenitenja	112 ur
8. organizacija dela	52 ur
9. praktično delo	176 ur
skupaj	600 ur

Uspešno je razred izdelalo 7 učencev, in sicer 6 učencev z dobrim uspehom, 1 učenec pa je imel popravni izpit iz slovenščine. Ker pa se je ta predmet zaključil že med šolskim letom, je učenec opravljal popravni izpit in ga uspešno opravil. V juniju smo imeli tudi že zaključne izpite iz vseh predmetov, razen iz praktičnega dela. Tiskarji bodo imeli zaključni izpit iz praktičnega dela po končani dveletni učni dobi, učenci ostalih poklicev pa po končani 18-mesečni učni dobi.

Zaključne izpite je 7 učencev uspešno opravilo, 1 učenec ima popravni izpit iz organizacije dela.

V šolskem letu 1970/71 bodo učenci tiskarji obiskovali drugi letnik poklicne šole, učenci ostalih poklicev pa bodo imeli samo praktično delo do marca, ko se jim učna doba zaključila.

L. P.

Stališča in sklepi...

(nadaljevanje s 1. strani)

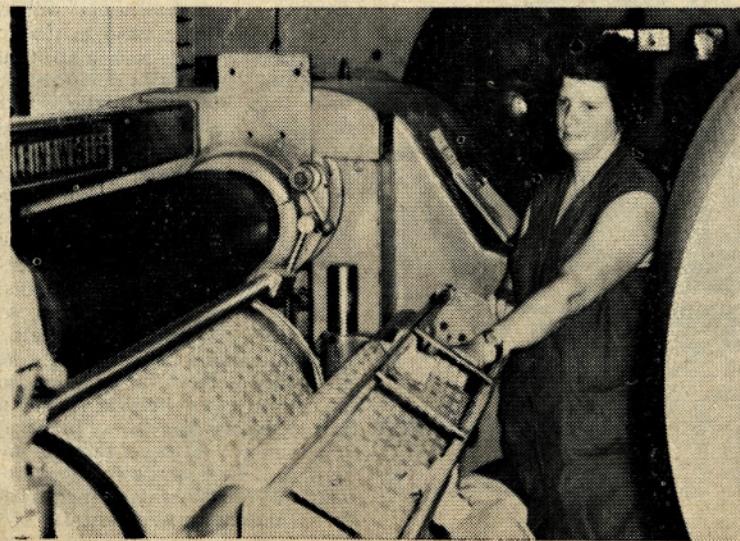
Uveljavitvi ukrepov proti nelikvidnosti, lahko v tem času povzročijo težke finančne in politične probleme. V tej smeri bi bilo potrebno gibčnejše ukrepati in reševati posamezne primere;

— da je zaradi velike zadolženosti za nakup surovin pri direkciji za surovine (MATREZ) in novih ukrepov, ki bodo prizadejali upnike direkcije, nujno, da se zbornični organi z direkcijo dogovorijo o prevzemu zalog tekstilne industrije in medsebojni klirinški poravnavi;

— da bo svet za tekstilno, usnjarsko in obutveno industrijo izvedel anketo o osebnih dohodkih izpod 800 dinarjev, višini regresov za dopuste in nadomestil za bolezenske izostanke do 30 dni, da bi lahko aktivno sodeloval pri realizaciji stališč slovenskih sindikatov.

Na dnevni red prihodnje seje bo postavljen tudi problem dopolnilnega prispevka za socialno zavarovanje in perspektivni razvoj slovenske tekstilne industrije.

Svet za tekstilno, usnjarsko in obutveno industrijo

Starejši ljudje na delu

Vedno bolj se naglašuje tendenca po podaljšanju življenja, predvsem pa delovne sposobnosti ljudi. Iz statističnih podatkov nam je znano, da je velik odstotek ljudi zaposlenih po 45. letu starosti, ko se začno pojavljati neke posebnosti v organizmu, tako organske kot duševne.

Telesne ali somatske posebnosti starejših ljudi se kažejo na vseh organih, pri nekaterih mnogo prej kot pri drugih, a najbolj so opazne na srčno-žilnem sistemu in gibalnem aparatu, dokaj zgodaj tudi na sluhu.

V srčnem ožilju je posebno pomembna tkz. koronarna insuficienca ali zoženje srčnega ožilja, kar v skrajnem primeru lahko privede do srčnega infarkta, ki je lahko tudi smrtno nevaren.

Skeletne mišice začno slabiti nekako po petdesetem letu starosti, posebno pri tistih, ki ne gojijo rednih vaj in je njihovo delo nevezano na mišično treniranje. Pri starejših ljudeh pa ni zaželeno pretirano naprezanje mišic in težko fizično delo.

Spremembe na kosteh in sklepih so sicer običajno v globlji starosti, njihovi skoraj neopazni začetki pa lahko že zgodaj. Posebno znana so vsem tkz. degenerativna obolenja na sklepih in v hrbtnici, kjer se nalaga kostno tkivo v obliki izrastkov, le-ti pa povzročajo nešteto težav in bolečin.

Vid postaja manj oster, pojavlja se tkz. starostna dalekovidnost. Večina ljudi po petdesetem letu starosti potrebuje pri čitanju in finejšem delu očala. Sluh začne

pojematni že po štiridesetem letu starosti, včasih celo v tridesetem. Delo v ropotu pojača te degenerativne spremembe in so lahko bolj izražene ali pa nastopijo prej.

V krvi se pojavlja blago upadanje števila rdečih krvnih teles in železa, predvsem izrazito po šestdesetem letu starosti. Vse to je posledica zmanjšane delovanja kostnega mozga. V krvi se tudi najdejo zvišane vrednosti holesterola, ki je posebno važen pri nastajanju skleroze ali poapnenja ožilja, le-ta se dviga med štiridesetim in šestdesetim letom starosti, nato pa počasno upada.

Tudi pljuča izgubljajo svojo moč s staranjem. Nastajajo pogostejše infekcije na pljučih, ki jih dames na lažji način zdravimo z antibiotiki. Pogosti so bronhitis in pljučnice. Tuberkuloza pljuč v tej dobi ni redka, posebno ob neugodnih življenjskih pogojih.

Prebavni trakt ni tako izrazito okvarjen v starejši dobi, vendar je rak na teh organih po petdesetem letu starosti dokaj pogost in dominira nad vsemi ostalimi obolenji teh organov v starejših letih. Pogoste so tudi rane na želodcu in dvanajstniku, zmanjšanje izločanje kisline predvsem pri žedah.

Rak se javlja v starejših letih češče na vseh organih. Poleg zmanjšanih faktorjev kot so načini življenja in dela, igra zelo važno vlogo življenjska doba.

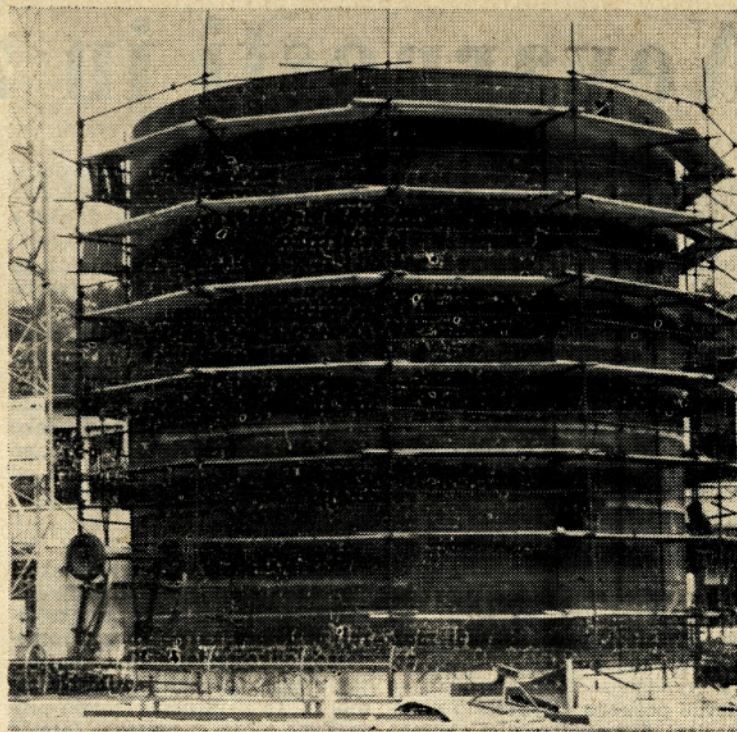
Duševne sposobnosti so tesno povezane s telesnim stanjem. Te sposobnosti že itak zelo varirajo

in so individualne. Lahko rečemo, da se v tej dobi javljajo pogostejše durastenične motnje, ki začno pri nekaterih mnogo prej kot pri drugih in je lahko tudi dvajset let razlike pri posameznikih. Adaptacija za nekaj novega, nove pogoje življenja in dela je pri starejših ljudeh otežkočena. Do vsega, kar je novo, kažejo neko nezaupanje in strah. Nekateri znanstveniki trdijo, da duševna kapaciteta in adaptacija močno variirata in sta manj odvisni od življenjske dobe a več od mentalnih sposobnosti. Zmožnost študiranja se polagoma zmanjšuje, vendar je njen vzrok bolj posledica tega, da se ljudje v starejši dobi vedno manj želijo učiti, kot pa posledica tega, da bi se res me mogli učiti.

Posebno je treba poudariti možnost raznih kriz v klimaksu in to pri obeh spolih. To je posebno značilno za celotno psihično aktivnost in delovno sposobnost ne samo dotične osebe, temveč celotnega kolektiva, v katerem oseba dela. Nastajajo pogostejši čustveni izbruhi, želja za afirmacijo, hiperaktivnost, nespečnost, občutljivost, seksualne krize, nagnjenost k depresivnem razpoloženju in vzburjenjih in podobno, kar ima lahko velik pomen in povzroča prepire v družini in na delovnem mestu.

Po tej periodi, ki je zelo različno naglašena in tudi različno dolga pri posameznikih, nastopa doba umirjenja, ravnotežje duha in čustev. Tedaj nastopa zopet doba ustvarjanja. Ta nova produktivna doba lahko traja zelo različno in je odvisna od osebe, njenega centralnega živčnega sistema, karakterja, inteligence, življenjskih izkušenj, itd. Pri večini ljudi prehaja ta doba pred koncem življenja v dobo globlje starosti, ki kaže tendenco k osamljenosti, melanholičnemu čustvovanju, pozabljivosti in mezaupanju do vsega novega. Človek se tedaj običajno drži tistega, kar je v življenju dosegel. Njemu pripada dalekovidnost, modrost, jasen pogled, sposobnost presojanja je mnogo močnejša, ker ni omejena z razburjenji in strastmi. To stanje lahko traja do konca življenja in omogoča delovno sposobnost posebno na delovnih mestih, kjer ni potrebna prevelika fizična aktivnost. No pri mnogih ljudeh se javljajo običajno okrog 70. leta življenja, pri nekaterih pa mnogo prej znaki močnega duševnega nazadovanja in staranja z mnogimi bolezenskimi pojavi, ki onemogočajo vsako delo.

(nadalj. na str. 5)

Montaža cisterne v obratu I

Prevozi na delo

Znano je, da so se v zadnjih letih zelo podražile cene prevozov ljudi na delo. Stroški, ki bremenijo podjetje za mesečne vozovnice, so zelo visoki. Zavoljo tega moramo skrbeti, da so vozovnice pravilno izkoriščene. Precejšen del stroškov lahko znižamo ob koriščenju rednih letnih dopustov vozačev, če so mesečne vozovnice pravočasno odjavljene oziroma vrnjene za mesec, v katerem se koristi redni letni dopust.

Pri pregledu računov oziroma stroškov za leto 1969, smo ugotovili, da smo na ta način prihranili več kot 65.000,— N din To je dovolj zgovoren podatek, koliko sredstev se s tem lahko prihrani. V delovnih enotah, kjer imajo planirani kolektivni dopust, imamo odjavljanje mesečnih vozovnic urejeno, saj se iz spiska upravičencev za vozovnice črtajo določene izmene, predvidene, da bodo v prihodnjem mesecu imele kolektivni dopust.

Težave nastajajo v delovnih enotah, kjer nimajo kolektivnega dopusta in je odjavljanje mesečne vozovnice odvisno od posameznikov. Tudi posamezniki so dolžni odjaviti mesečno vozovnico, kadar imajo namen koristiti redni letni dopust.

Naj opozorim na drugi odstavek 7. člena Pravilnika o povračilu prevoznih stroškov, ki se glasi takole: »Delavec, ki ima namen v prihodnjem mesecu koristiti 7 in več obratovalnih dni dopusta, je dolžan mesečno vozovnico odpovedati ali pa jo vrniti najkasneje do 1. v mesecu, za katerega je nabavljena.« Po pravilniku je torej dolžan delavec skrbeti za to, da je vozovnica pravočasno odjavljena oziroma vrnjena. Naj opozorim še na 9. člen pravilnika, ki se glasi: »Vsaka zloraba pravic iz tega pravilnika ima za posledico povračilo nastale škode in uvedbo postopka zaradi kršitve delovnih dolžnosti.« Pravilnik je bil pred nekaj meseci v celoti objavljen v Tekstilcu in se nihče ne more izgovarjati, da z njegovimi določili ni bil seznanjen.

Poseben problem je z delavci, ki zapustijo podjetje. Nekateri dvignejo mesečno vozovnico, potem pa že v začetku meseca ali pa tekom meseca prekinejo delovno razmerje s podjetjem in se zaposlijo drugje. V takem primeru smo vsakemu odtegnili znesek v višini cene vozovnice. Ali ne bi bilo bolje, če bi vozovnico pravočasno odjavili oziroma vrnili. V bodoče bomo take primere še bolj poostriili. Komur bo delovno razmerje prenehalo (razen upokojitve) tekom meseca in je prejel mesečno vozovnico, bomo od njegovih osebnih dohodkov odtegnili sorazmerni del stroškov, ki presegajo samoprisepek 25 dinarjev. Sorazmerni del se bo preračunal na osnovi števila obratovalnih dni in dejanskega števila dni delavca na delu.

Rok za prijavljanje in odjavljanje mesečnih vozovnic je 20. v mesecu za prihodnji mesec. Poznejših sprememb ne moremo pošteti, ker morajo biti vozovnice pravočasno naročene. Vsak, ki ima vozovnico naročeno, pa jo je dolžan dvigniti najkasneje do 1. za tekoči mesec. Odgovorne osebe morajo vse vozovnice, ki so ostale, vrniti že 1. najkasneje do 14. ure. To zahtevajo od nas prometna podjetja, sicer jih nam ne priznajo kot vrnjene in jih mora naše podjetje plačati.

Vsako pritoževanje v zvezi z zgoraj navedenim je neutemeljeno. Podjetje je dolžno plačati prevozne stroške le za tiste dni, ko je bil delavec na delu, ne pa za dneve, ko je bil na dopustu, bolovnju ali pa celo zaposlen v drugem podjetju. Ravno tako naj se nihče ne pritožuje zoper uslužbenca, ki je mesečno vozovnico vrnil, če je dotični ni pravočasno dvignil. Zadrževanje vozovnice ni dovoljeno oziroma stroške vozovnice plača tisti, ki je vozovnico zadržal.

F. H.

Položaj tekstilne industrije...

(nadaljevanje s 1. strani)

z višjo in visoko izobrazbo. Če ne bomo dohajali tehnologije, če ne bomo v prodaji iskali sodobnejše prijeme, bomo še bolj capljali na repu med tekstilnimi podjetji. Za vse to pa so potrebni boljše usposobljeni kadri.

Več bi morali storiti tudi sami znotraj podjetij in morda enkrat napraviti analizo vzrokov fluktuacije delovne sile in ne samo pavšalno ugotavljati, da kader odhaja iz Tekstilindusa prvenstveno zaradi osebnih dohodkov. Položaj je resnično zaskrbljujoč. Novega delavca pri stroju se da zaradi vedno večje specializacije in modernizacije hitro priučiti za delo, mnogo težje pa je to za visokostrokovni kader, ki lahko daje pravi efekt šele čez nekaj let. Če bomo zadovoljni le s številko kadra z visoko izobrazbo in ne bomo pomislili, kolikšna je njihova delovna doba v podjetju, bomo zelo malo dosegli. Mislimo, da je bistvena razlika v efektu dela med strokovnjakom z 10-letno prakso in novincem, ki pride s fakultete. Če bomo imeli na spisku npr. 20 ljudi s fakulteto in to večina novincev, to za podjetje pomeni skoraj nič.

V splošnem bo potrebno še precej elastičnosti in razumnosti ter se ne zavajati v neke številke, ki ne pomenijo veliko ali pa koga zunaj ali znotraj podjetja lahko prepričajo o nečem, kar v resnici ni tako, kot si mislimo oziroma smo prepričani. J. J.

Nepredvidene ovire za dan borca

Aktiv ZB našega podjetja je ob prazniku borcev določil posebno patroljo, ki je položila vence na spomenike v obratu I in II ter na Planici.

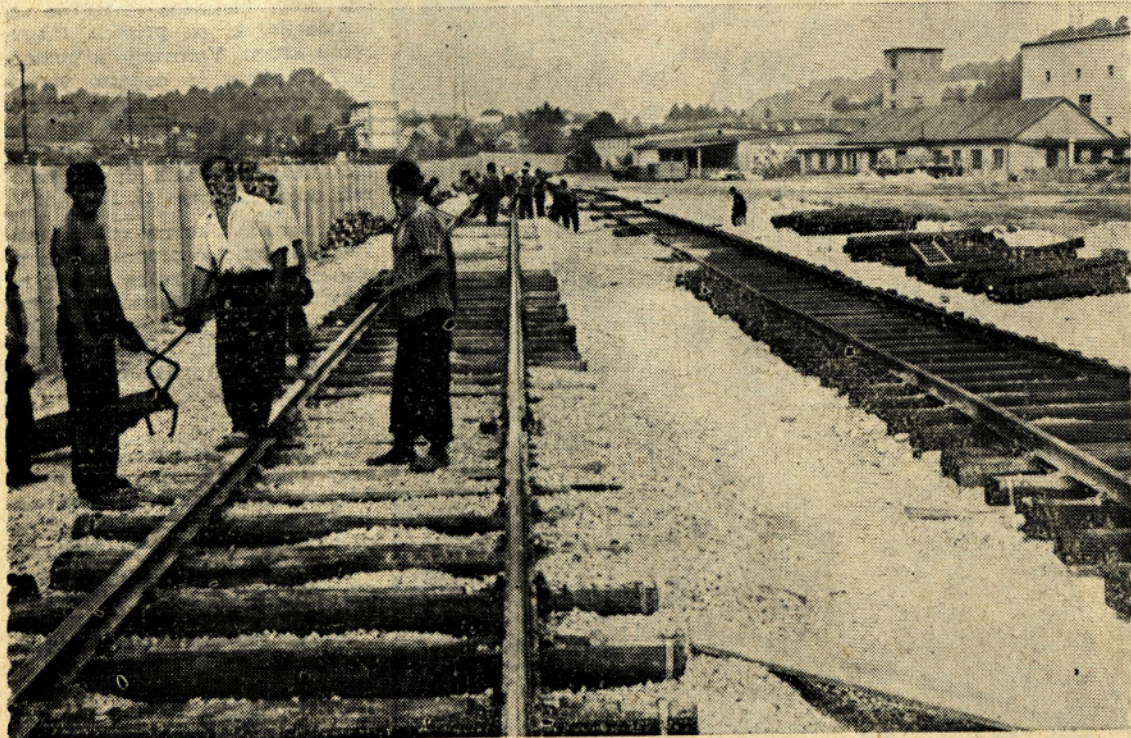
Z najboljšimi nameni je aktiv ZB želel organizirati izlet v Dolenjske toplice. Vse priprave so potekale v redu, tudi prijav je bilo dovolj, zadnji dan pred izletom pa je prišlo do nepredvidenih ovir. Letošnje muhasto vreme nam je prav na praznik poslalo dež, saj je lilo kot za stavo. Razumljivo je, da se je zaradi takega vremena mnogo članov premislilo in tako je organizator izlet odpovedal. Druga težava pa je nastala zaradi prevoza. S 1. julijem je začel namreč veljati predpis, da morajo biti vsi avtobusi in tovornjaki opremljeni z merilnimi urami, ki registrirajo dan odhoda, prevožene kilometre, čas postanka itd. Ker

naš dobri stari avtobus ni opremljen s predpisanimi napravami, seveda ne sme na cesto. Vse kaže, da bo tako ostalo, saj pravijo nekateri, da se v to našo »odsluženo škatlo« ne splača investirati, ker je delavski svet sklenil, da se avtobus odproda. Mogoče pa le ne bi bilo slabo, če bi bil usposobljen za vožnjo, da bi nas vozil vsaj na kakšne izlete, kot v dobrih starih časih.

Glavni vzrok odpovedanega izleta v Dolenjske toplice je bilo seveda slabo vreme, saj bi nam prevoz lahko opravilo avtobusno podjetje Creina.

Organizator izleta je zato sklenil, da se izlet članov ZB preloži na jesenski čas, ker so pač zdaj dopusti.

Kljub temu mislimo, da so člani ZB dobro preživeli svoj praznik. K. M.

Prestavili smo industrijski tir

Nevarnosti in zaščita pred električno

Danes je prisotna električna energija v življenju vseh ljudi, ki živijo v elektrificiranih naseljih in mestih. Po svoji dragoceni lastnosti, je električna energija eden od največjih dejavnikov v napredku človeštva, ki so največje doprinesli k razvoju moderne civilizacije. V začetku elektrifikacije je bila žarnica glavni potrošnik električne energije, danes se pa brez nje ne moremo zamisliti moderne proizvodnje. Brez nje ne bi bilo moderne prometa na kopnem, morju, zraku in vesolju. Vsa ostala področja znanosti in tehnike se lahko za svoj razvoj in dosežke zahvalijo prav električni energiji.

Vse večja razširjenost uporabe električne energije pa je istočasno, na žalost, povečala tudi možnost poškodb od električnega toka. Vendar se mora reči, da se število poškodb ni povečalo v primerjavi z razširjenostjo uporabe električne energije in z rastjo števila raznih aparatov in naprav, ker so bila istočasno odkrita in izpopolnjena tudi sredstva za zaščito pred električnim tokom.

Sorazmerno majhno število nezdod z električnim tokom pa ne gre pripisati samo razvoju znanosti in tehnike, temveč tudi stalnemu poučevanju o nevarnostih električnega toka vseh tistih, ki imajo opravka z električnimi napravami in stroji. Le-ti morajo poznati osnovne fizikalne pojave, ki so v zvezi z električnim tokom in biti seznanjeni o poškodbah, ki jih električni tok lahko povzroča. Poznati morajo kakšen je moralni, materialni in družbeni pomen vsake preventivne zaščite pred električnim tokom. Noben napor, niti cena ne sme biti pretežka, če gre za zaščito življenja in zdravja ljudi. Razvijanje tega spoznanja se mora pričeti že v šoli in nadaljevati pri samem delu na delovnem mestu. Na žalost pri nas celo strokovno osebje ne pozna dovolj tehničnih predpisov, med ostalimi tudi zato, ker ti predpisi niso niti predmet predavanja, a kaj šele podrobneja in sistematična proučevanja. To je poleg ostalih eden od razlogov, zakaj se v naši domovini dogaja relativno veliko število nezdod zaradi električnega toka, saj v tem prednjačimo pred mnogimi evropskimi državami. Najboljša in najuspešnejša zaščita pred električnim tokom sta znanje in previdnost.

Nevarni električni tok

Od vseh faktorjev, ki karakterizirajo pojav, ki ga imenujemo električni tok (napetost, gostota toka, jakost itd.) je danes točno dokazano, da je električni tok določene gostote, ki gre skozi človeško telo, vzrok nevarnosti in da je gostota zelo pomembna za resnost poškodbe oz. nesreče. Čim večja je gostota toka, ki gre skozi telo, tem večje so tudi poškodbe telesa. Torej poškodbe nastopijo, kadar je gostota toka nad neko določeno mejo.

Dokazano je, da tok gostote pod 30 miliamperov (mA) na zdravih osebah ne bo povzročil poškodb, medtem ko tok nad 50 do 60 mA zanesljivo povzroči težke posledice na organizmu. Prav tako se smatra, da tok gostote 0,1 A (100 mA), če gre skozi vitalne organe, povzroči smrt.

Vendar se mora poudariti, da so se dogajali smrtni primeri zaradi električnega toka, pri mnogo manjši gostoti toka, bili so pa tudi primeri, ko je skozi ponesrečenega tekkel tok zelo velike gostote, pa vendar poškodbe niso bile smrtno. Ta pestrost gostote toka, ki povzroča smrt posameznih oseb, se pripisuje občutljivosti organa, skozi katerega tok prehaja. Čim pomembnejši in občutljivejši so ti organi, tem bolj je tok za njih nevaren. Tako bo npr. tudi majhna gostota toka, ki gre skozi možgane, trajno zaustavila dihanje, medtem ko tok mnogo večje gostote, ki gre skozi kosti, če traja kratek čas, ne bo pustil nobe-

nih posledic. Če pa traja daljši čas, bo povzročil samo poškodbo kože in tkiva v okolici dotika z električno.

Kar se tiče prehajanja toka med dvema točkama, ki ustvarjata razliko potenciala, se lahko reče, da ne teče enako gosto skozi električnega upora vsakega organa posebej. Čim večji je električni upor teh organov, tem manjši tok bo tekkel skozi. Tako bo del toka tekkel tudi po sami površini kože, če je ta mokra od znoja.

Pretok toka skozi človeško telo

Električni tok, ki prehaja skozi človeško telo, je nevarnejši, čim daljši čas traja njegov pretok. Torej posledice za posamezne organe so toliko težje, kolikor daljši čas je tekkel tok skozi njih. Ne samo to. Te nevarnosti rastejo progresivno s časom pretoka. Zato je treba osebo, ki je doživela električni udar, čimhitreje odstraniti iz območja delovanja električnega toka in takoj izklopiti tok. Vsi sodobni varnostni ukrepi temeljijo prav na tem načelu.

Fizično in psihično stanje oseb, ki doživijo električni udar

Električni udar, tj. trenutni prehod toka skozi človeško telo, lahko komu povzroči povsem majhne spremembe, medtem ko drugega lahko tudi usmrti, zato ker so med njima anatomske razlike v strukturi kože in drugih organov. Slabotne in občutljivejše osebe, kot so srčni bolniki in alkoholiki, so občutljivejši na udare kot ostali in se imenujejo elektrolabilni.

Izčrpanost zaradi bolezni ali utrujenosti, podhranjenost, žeja, neprespanost, strah, razburjenje in zaskrbljenost, napravijo organizem manj odporen proti zunanjim vplivom in seveda tudi proti delovanju električnega toka. Nenadni udar električnega toka je vedno nevarnejši od tistega, ki ga mi lahko pričakujemo. Pri nenadnem udaru nas zajame panika. Otroke in pijance ne zajame panično presenečenje, ker se ne zavedajo nevarnosti, v kateri se nahajajo.

Istosmeren tok, če traja kratek čas, je manj nevaren od izmeničnega. Toda če traja daljši čas in celo če je manjše jakosti od izmeničnega, lahko zapusti težke posledice na organizmu zaradi svojega elektrolitičnega delovanja, pri katerem lahko odmrejo posamezni deli telesa. Kadar se pomaga ponesrečencu, je treba računati tudi s tem, katera vrsta toka je tekla skozi telo ponesrečenca.

Frekvenca izmeničnega toka

Nad neko določeno mejo, približno 150 Hz (Herz), lahko človeški organizem prenese toliko močnejši tok, čim večja je njegova frekvenca. To se pravi, čim večja je frekvenca izmeničnega toka, tem lažje bodo posledice v primeru udara enake jakosti toka. Dokazano je, da bo človeško telo nepoškodovano od tokov, ki so nekoliko 10-krat močnejši, kadar je frekvenca teh tokov nekoliko stotin kHz in kateri bi pri industrijski frekvenci 50 Hz zanesljivo povzročili smrt.

Iz vsega, kar je bilo rečeno, je nemogoče določiti najmanjšo jakost električnega toka, ki bi bil v vsakem primeru smrtonosen za človeka. Lahko se samo približno pove, da je to tok jakosti 0,1 A industrijske frekvence 50 Hz.

Električna upornost človeškega telesa — napetost, nevarna za življenje

Človeško telo ali del telesa, skozi katerega teče tok, je v stvari električni vodnik. Znano je, da tok teče skozi vodnike po Ohmovem zakonu, tj. da je njegova jakost skozi vodnik odvisna od napetosti in od električnega upora vodnika. Z drugimi besedami, da bi vedeli kdaj tok, ki bo tekkel skozi človeško telo, ne bo močnejši od tistega, ki ga človek lahko prenese brez težjih posledic, moramo vedeti, kakšna napetost bi bila nevarna, ki bi povzročila poškodbe organizma in smrt. Jakost toka je nadalje odvisna tudi od električne upornosti tistega dela človeškega telesa, skozi katerega tok prehaja, oz. od skupnega upora električnega kroga, katerega en del predstavlja človeško telo ali neki njegov del. Seveda so vsi ti upori, ki tvorijo električni krog, različni v raznih primerih in zaradi tega ni enostavno določiti, katera napetost bi bila nevarna za življenje. Kar se tiče električnega upora človeškega telesa, se le-ta sestoji iz električnega upora samega telesa in predhodnega upora mesta dotika.

Upor človeškega telesa je odvisen od tega, med katerimi točkami na telesu so mesta dotika. Ta upor pa ni enak med istimi točkami različnih oseb, niti ni enak med istimi točkami iste osebe. To je zato, ker je električni upor živega tkiva istočasno tudi fizikalni in fiziološki fenomen, ter je odvisen od strukture in kemične sestave živega organizma. V času prehoda električnega toka nastaja toplota in kemijske spremembe. Lahko se reče, da so tkiva, ki vsebujejo več tekočine, boljši pre-

vodniki električnega toka. Za orientacijo naj navedem, da električni upor človeškega telesa znaša nekaj stotin ohma. Ta upor je v primerjavi s skupnim uporom električnega kroga presenetljivo majhen. Izkušnje kažejo, da ni bilo nesrečnega slučaja zaradi električnega toka, ki bi po vseh okoliščinah bil enak drugemu slučaju. Raziskave vseh takih primerov so pokazale, katere napetosti se lahko smatrajo za nevarne in katere ne. Napetosti, ki se uporabljajo v distribuciji električne energije, so precej večje od tistih, katere smatramo za nevarne. Te napetosti znašajo 220 V proti zemlji in 380 V med različnimi vodniki, medtem, ko so za »nenevarno« napetost smatra napetost 42 V. Tudi ta »nenevarna« napetost je že povzročila številne nesreče, iko je npr. ponesrečen bil v vodi in se dotaknil električnega vodnika. To se je dogajalo mogoče tudi zaradi tega, ker se je smatralo, da taka napetost sploh ne more biti nevarna, in zato niso bili podzvigniti najosnovnejši varnostni ukrepi. Nasprotno temu pa so redke nesreče pri višjih napetostih. Ne more se torej niti za napetost 42 V reči, da je nenevarna in za napetost nad 42 V, da je nevarna. Lahko se samo reče, da je nevarnost manjša in da se da lažje izvesti popolno zaščito.

Najboljši ukrep za zaščito delavcev pred električnim tokom je, da so instalacije izvedene v skladu z veljavnimi predpisi in da se redno vzdržujejo. Tukaj je treba povedati še o varstvu pri delu na splošno in posebno o varstvu pred električnim tokom. Ogromne materialne in človeške žrtve nastanejo zaradi brezbriznosti in neznanja tistih, ki so odgovorni za varstvo pri delu na svojem področju. Največja korist se napravami in stroji, ki imajo poškodovano električno napeljavno in neustrezno ozemljitev. Ne bi se smelo v nobenem primeru dopustiti popustljivosti v spoštovanju odredb in predpisov samo zaradi tega, ker se mora proizvajati. Prav tako so tudi primeri, ko se celo visokokvalificirani delavci po- našajo s hrabrostjo, češ, da se ne

boje delati pod napetostjo in smatrajo tiste, ki so previdni in se dosledno drže predpisov, za slabšče. To je zato, ker strokovni kader v času izobraževanja ni v zadostni meri seznanjen z vsemi skritimi nevarnostmi in o ustreznih varnostnih ukrepih, ker je dovolj storiti samo enkrat usodno napalko in že je tu nesreča. Take ljudi je treba vedno in povsod opozarjati na nevarnosti, ki jim pretijo pri delu z električnim tokom.

Preventivni varnostni ukrepi

Nevarnosti od električnega toka se sestojijo torej od slučajnega dotika delov, ki so pod napetostjo in od visoke napetosti dotika delov, ki pridejo pod napetost zaradi okvare na izolaciji tistih delov, ki so stalno pod napetostjo.

Sredstva zaščite

Zaščitno izoliranje, ki mora preprečevati, da se preko človeka premosti previsoka napetost dotika proti nekemu prevodnemu delu, ki je v zvezi z zemljo.

Nizka napetost, ko nazivna napetost ni večja od 42 V (oz. po posebnih predpisih 24 V), mora preprečevati, da se visoka napetost dotika sploh pojavi.

Ničenje, ki mora preprečevati, da se visoka napetost dotika obdrži na delih električnih naprav ali instalaciji, ki ne pripada k tokovnemu krogu. Ničenje se doseže s povezavo vseh prevodnih delov električnih naprav, katere je treba zavarovati od previsoke napetosti dotika z mla vodnikom.

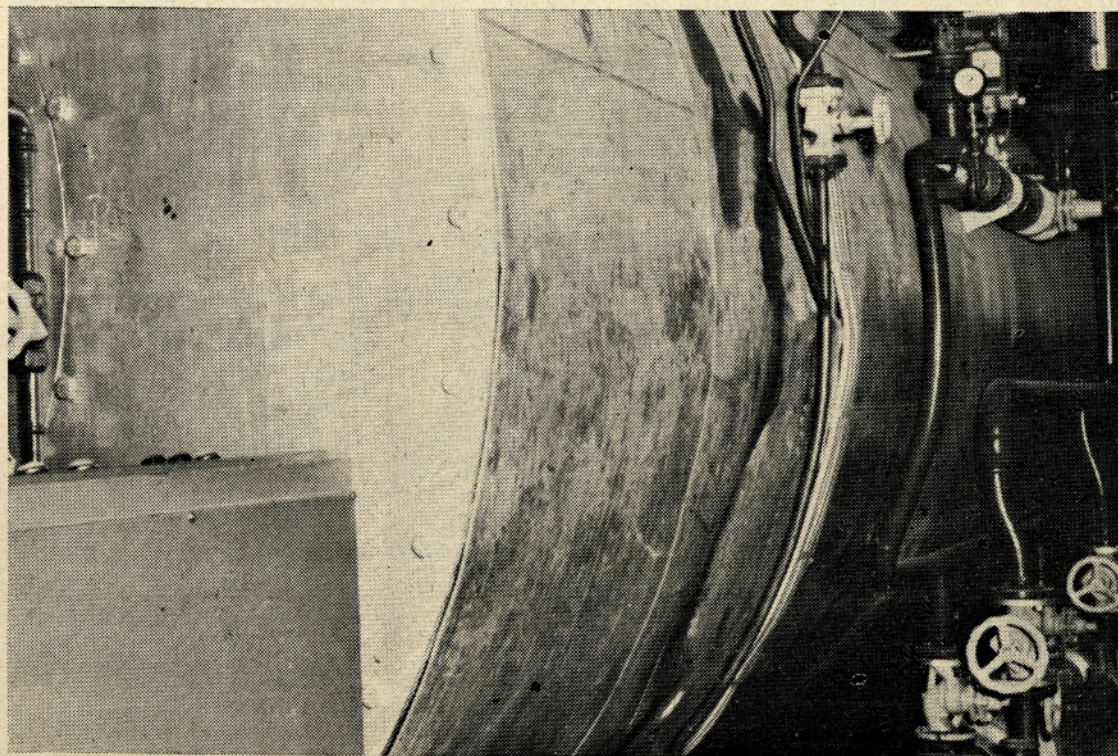
Zaščitna ozemljitev, kot tudi ničenje, mora preprečevati, da se previsoka napetost dotika obdrži na prevodnih delih električnih naprav ali instalacij, ki ne pripada tokovnemu krogu. Ozemljitev se izvaja z vezanjem vseh prevodnih delov električnih naprav, katere je treba zaščititi od previsoke napetosti dotika z zemljo.

Sistem zaščitnega vodnika mora tako, kot ničenje in ozemljitev preprečevati, da se previsoka napetost dotika obdrži na prevodnih delih električne naprave ali instalacije, ki ne pripada tokovnemu krogu. Sestoji se v tem, da se vsi prevodni deli naprave ali instalacije, katere je treba zaščititi, vežejo na zaščitni vodnik. Na ta vodnik se vežejo tudi vsi prevodni deli prostorov, če se to zahteva.

Varnostna napetostna stikala morajo preprečiti, da se previsoka napetost dotika obdrži na prevodnih delih električne naprave ali instalacije, ki ne pripada tokovnemu krogu. Varovanje s pomočjo ZN stikala je dodatni varnostni ukrep, ki je v tem, da ZN stikalo izklopi okvarjeno napravo ali instalacijo, čim napetost dotika na zavarovanih delih prekoraci določeno mejo, tj. 24 do 65 V.

Varnostna tokovna stikala (stikala ZS) morajo preprečiti, da se visoka napetost dotika obdrži na prevodnih delih električnih naprav ali instalacije, ki ne pripada tokovnemu krogu. Ta stikala morajo biti itako grajena, da izklopijo najkasneje v 0,1 sekunde po okvari.

Varnostni transformatorji so prav tako dodatni varnostni ukrep, ki služi za popolno galvan- sko odvajanje porabnika od napetostnega omrežja. Ta varnostni ukrep je uspešen samo takrat, če na sekundarni strani ni stika z zemljo v dovodu od transformatorja za galvan- sko odvajanje do porabnika npr. zaradi okvare na izolaciji priključenega vodnika. Najvišja limitna napetost na primarni strani transformatorja je lahko 500 V, na sekundarni strani pa 380 V.

Novomontirani kotel na mazut

Starejši ljudje na delu

(nadalj. s strani 3)

Delovna sposobnost starejših ljudi je zelo odvisna od pogojev dela ter odnosa posameznika do dela ter njegovih fizičnih in psihičnih sposobnosti nasploh. Oslabljenje posameznih organov terja običajno premostitve na ustreznih delovnih mestih, ki odgovarjajo zdravstvenemu stanju dotične osebe. Toda takšne težave nastajajo, kadar odpove mišična moč nekvalificiranemu fizičnemu delavcu in mu je treba najti novo zaposlitev. Istočasno s padanjem delovne sposobnosti narašča tudi bolniški stalež. Ker pa na delovno sposobnost učinkuje mnogo faktorjev od vzgoje, inteligence, moči, mehaničnih sposobnosti pri delu, pazljivosti, telesnega in duševnega zdravstvenega stanja, fak-

torjev, ki delujejo izven dela, prehrane, alkoholizma, socialno-ekonomskih momentov, itd., je jasno, da bo ocena o delovni sposobnosti starejših delavcev morala biti pogojena tudi z raziskovanjem vseh teh faktorjev. Nasploh se priporoča, da se pri oceni delovne sposobnosti starejših ljudi poleg temeljitega medicinskega pregleda izvršijo še raziskave zunanjih fak-

torjev in najdejo možnosti za premostitve na nova delovna mesta, ki odgovarjajo psihofizičnim zahtevam posameznika. Pred premostitvijo delavca na novo delovno mesto je treba premisliti zahtevnost delovnega mesta v celoti: fizično utrujevanje, brzina pri delu, visoka temperatura, vlaga v zraku, industrijski strupi, itd. Treba je pomisliti na vse faktorje, ki bodo delovali na organe in tkiva, ki so že ogroženi s starostjo in boleznijo. Če poleg tega še pomislimo na težjo adaptacijo starejšega delavca na novem delovnem mestu, potem ni čudno, da se že po invalidskih ocenitvah bolnik vrne na staro delovno mesto, ker temu še vedno kljub težjim delovnim pogojem z manjšim trudom opravlja delo, ki mu je znano in na katerega je bil več let navajen. V starejši dobi so priporočljiva predvsem dela sede, lažja ročna dela, dela, ki ne zahtevajo stalnega stanja, vzpenjanja, dela, ki ne zahtevajo pretirane mišične aktivnosti, dela, ki ne zahtevajo oster vid ali oster sluh, tudi se ne priporočajo dela, ki zahtevajo vožnjo motornih vozil. Za nekvalificirane delavce, ki so izčrpani, se priporočajo čuvajska, vratarska, vrtnarska dela, čiščenje prostorov, itd. Pred premostitvijo na novo delovno mesto je potrebno starejše ljudi seznaniti z vsemi posebnostmi delovnega mesta, načinom dela, zahtevami na novem delovnem mestu, sodelavci. Dalje je koristno opozoriti te ljudi na delu, ali so sposobni za poln ali skrajšan delovni čas. Treba je pomisliti, da za-

poslitev omejeno sposobnih za delo, ki se želijo delati, nima samo ekonomskih faktorjev, temveč tudi psihološke, ki jih ne kaže podcenjevati. Velik pozitivni vpliv dela na razpoloženje, interpersonalne odnose in duševnost je v tej dobi velikega pomena, če starejše ljudi odtegnemo dela, ima to lahko negativne posledice na njihovo razpoloženje in zdravje. Pojav povečane smrtnosti pri upokojencih v prvem letu upokojitve nam pove dovolj.

Včasih se pojav neadaptacije na delu, zmanjšane produkcije, poškodb na delu in odsotnosti z dela razlaga samo s starostjo delavcev. Globlje raziskave pa nam pokažejo, da so v tem času nastopili novi momenti, spremembe v procesu dela, ki so nastale zaradi novih tehnoloških postopkov, novih ritmov dela — za vse to je tudi mlajšemu potrebna neka adaptacija, starejšemu pa celo. Če vidimo, da ta novi način dela nikakor ne ustreza starejšemu delavcu, je treba vztrajati na spremembi delovnega mesta ali pa skrajšanem delovnem času.

Zaključili bi takole: Staranje ne predstavlja obvezno zmanjšanje delovne sposobnosti delavca na njegovem delovnem mestu, še manj pa nesposobnost za katerokoli delo v industriji. Medicina dela pozna danes že mnogo metod in sredstev s katerimi si pomagamo pri zaposlovanju starejših delavcev. Ob sodelovanju zdravstvene službe in odgovornih v podjetju se da urediti mnogo, kar je v korist tako ekonomiki podjetja kot tudi posamezniku. dr. M. C.

Nekaj še za dopust

1. Belo obleko iz platna poživimo s tiskano ali vezeno borduro z narodnim motivom.

2. Zelo moderne so različne bordure, tiskane ali vezene z narodno ornamentiko. Krilo je rahlo drapirano.

3. Karo deseni so vedno moderni in zelo uporabni. Tako obleko sešijemo iz blaga z majhnim karo vzorcem. Životek ukrojujemo poševno, krilo pa vodoravno, iz dveh dolžin. Ob robovih prišijemo krpince.

4. Tudi taka obleka z enobarvnim gornjim delom in potiskanim drapiranim krilom bo prav primerna za popoldansko potepanje.

5. Tudi pikčasto blago lahko vedno uporabimo. Tako dopustniško obleko ukrojujemo z volančko in napihnjenimi rokavi.

6. Črte kombiniramo na najrazličnejše načine. Tudi na zadnjem delu tečejo črte tako kot spredaj.

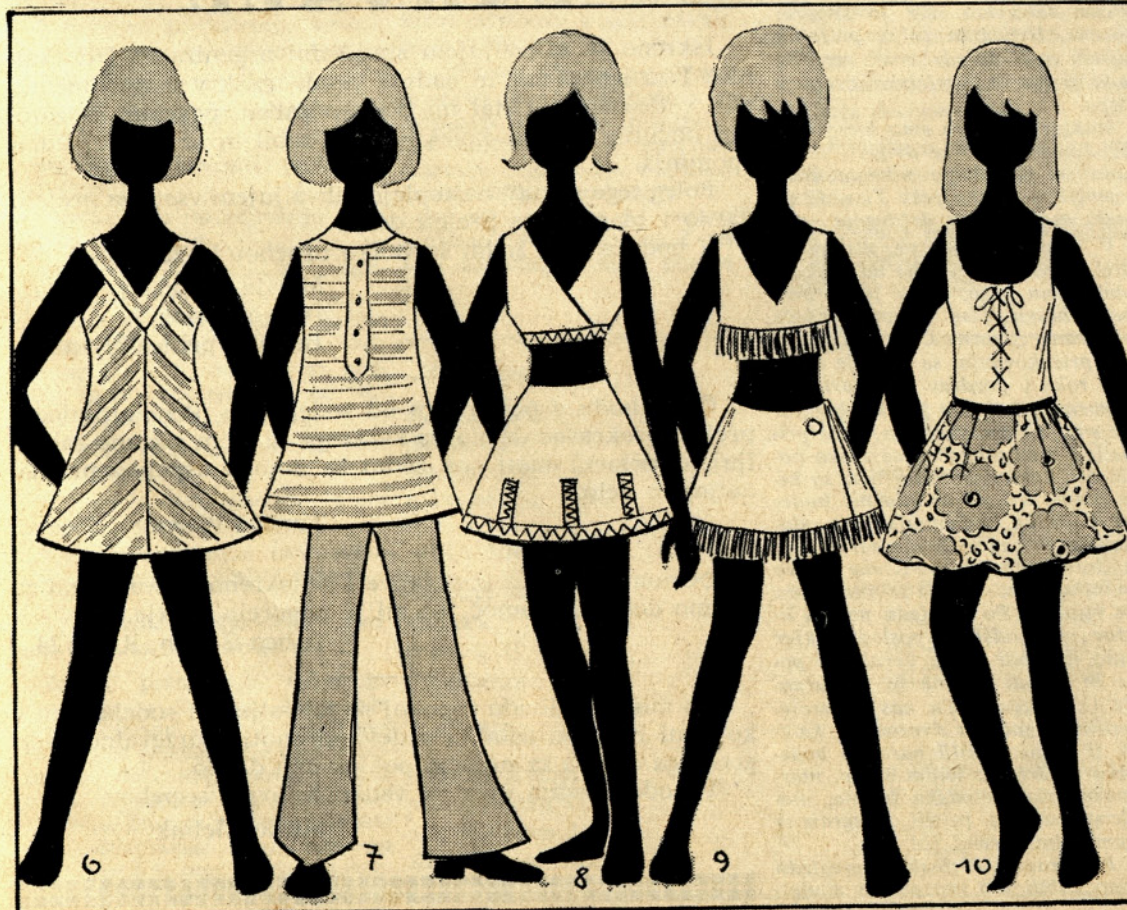
7. Tudi k belim hlačam lepo

pristoja črtasta bluza oz. tunika živahnih barv.

8. Dvodelno obleko poživimo z vezeno borduro živahnih barv.

9. Moda lansira vedno več umetnega usnja ali vistrana. Tudi za dvodelno garnituro vzamemo poljubni material. Rese naredimo oziroma narežemo same iz istega materiala.

10. K drapiranemu krilu prišijemo enobarven životek in ga spredaj vežemo z drugobarvno vrvico. MaK

Ob tragični izgubi dobre žene in skrbne mamice MARIJE OŠLAJ se iskreno zahvaljujem sindikalni podružnici tkalnice I, sodelavkam navijalkam, za darovane vence, predstavniku kolektiva za ganljivo slovo ob odprtem grobu. Posebno se zahvaljujem Knezovim in Pregradovim in vsem, ki so kakorkoli pomagali v najtežjih trenutkih. Lepa hvala vsem njenim prijateljicam in ostalim članom kolektiva, ki so jo v tako lepem številu spremili na zadnji poti in obsuli prerani grob s cvetjem.

Zalujoči mož Jože in sinček Igor

Ob nenadni smrti moje drage mame se lepo zahvaljujem sodelavcem za poklonjeni venec.

Ivanka Urbančič,
predilniški laboratorij

Ob nenadomestljivi izgubi drage žene in mame

MARIJE KAŠMAN

se iskreno zahvaljujem vsem sodelavcem iz finančnega sektorja za izraze sožalja, poklonjeno cvetje in spremstvo na njeni zadnji poti.

Stane Kašman

Ob prerani izgubi naše hčerke ter sestre

MARIJE LOMBAR

se vsem, ki so nam ob tem žalostnem trenutku stali ob strani in z nami sočustvovali, iskreno zahvaljujem. Posebna zahvala vdevalnici obrata I za poklonjeni venec, za spremstvo na njeni zadnji poti, ekspeditu za denarno pomoč ter tovarišu Cudermanu za poslovilne besede ob odprtem grobu. Zalujoči: mama, ata, sestri Zofka in Francka ter brat Jože.

Ob prerani smrti moje ljubljene mame

STEFANIJE ARZENŠEK

se iskreno zahvaljujem vsem sodelavcem obrata tkalnice I za izrečeno sožalje in podarjeni venec ter vsem, ki so jo spremili na njeni zadnji poti.

Dragica Pisovec

OBVESTILO

Izvršni odbor sindikalne podružnice plemenitilnice I organizira dne 20. septembra 1970 tradicionalni izlet za upokojece na Dolenjsko.

Interesenti naj se takoj prijavijo pri tov. Zdešarjevi. Odhod avtobusa bo točno ob 6. uri izpred obrata I Tekstilindus. Vabimo vas k čimvečji udeležbi.

Izvršni odbor sindikalne podružnice plemenitilnica I

Potovanje po vzhodni Evropi in Sovjetski zvezi

(nadaljevanje prihodnjic)

Potovanje je imelo ta načrt: z avtobusom preko Madžarske; počitek v Budimpešti in prenočitev v Debrecenu; vstop v Sovjetsko zvezo na mejnem prehodu v Copu, potovanje preko plodovite ukrajinske ravnine, s postankom in ogledom Lvova, Rovna, Žitomira in prestolnice Ukrajinske SSR Kijeva; vožnja preko valovitih polj Ruske RSFS s postankom v Oryolu, ogledom Jasne Poljane, Moskve; potovanje z vlakom »Rdečo strelco« do Leningrada in nazaj v Moskvo. Potovanje skozi gozdnote severne predele Beloruske SSR z ogledom Smolenska, Minska in prestop meje pri Brestu; vožnja čez Poljsko, ogled Varšave, Krakova, Banske Bistrice v Češko-slovaški, Budimpešte na Madžarskem in povratek v Jugoslavijo.

Potovanje je trajalo štirinajst dni. Prekoračili smo šest državnih meja in bili pregledani na dvanajstih carinah. Prevozili smo okoli 7.000 km od tega 4062 km po

Spočiti in spočiti se moramo

V svojem delovnem poletu marsikdo popolnoma pozabi nase. Dela od jutra do večera in še ponočje. Počitka si sploh ne privoščijo; sprostijo se več ne more in ne zna. Ne zaveda se, da mu pretirano delo bolj škoduje kot koristi in tako omaga zaradi preobremenitve ravno takrat, ko bi najbolj potreboval svoje moči.

Sodobni človek si je pridobil pravico do letnega oddiha in do skrajšanega delovnega časa z namenom, da bi se kar najbolje odpočil in si nabral novih moči za nadaljnje delo. Vendar današnji človek teh prostih dni ne izkoristi tako, kot bi moral. Predvsem žena, ki je razpeta med poklicnim delom, gospodinjstvom in materinstvom, neredko pozabi nase. Današnji človek se ne zaveda, da oddih in sprostitve ni ležanje v postelji ali na travi z mislimi na jutrišnje delo, na denarne probleme, na družinske skrbi, na neveselost v polkiču, miti ni priprava na novo hlastanje za kdo ve čim.

Oddih pomeni popolno sprostitev vsega mišičevja in živcev, na katere lahko sami vplivamo, in na delno sprostitev tistega dela mišic in živcev, ki niso odvisni od naše volje. Takšna sprostitev mora biti dnevna in jo dosežemo s spanjem, delno tudi z odmori med delom. Temeljita sprostitev pa mora biti vsaj enkrat tedensko, in to na svežem zraku, v naravi ali pa vsaj pri odprtem oknu.

Največje rezerve za počitek in sproščenost pa so prav gotovo v prostih dneh, nedeljah in praznikih (poleg dopusta seveda). Sedaj, ko je poletje in ko je zunaj tako prijetno, si vzemimo nekaj suhe hrane in pojdimo navsezgodaj v naravo. Ne zapirajmo se v drage gostilniške prostore, ampak razgledimo odojo na travo. Leže se prepustimo kopelimi sončnih žarkov in svežega poletnega zraka. Pozabimo na jutrišnje skrbi in prisluhnimo lepoti narave. Naberimo si novih moči za delo, ki nas čaka.

S. K.

Sovjetski zvezi. Čeprav je bilo potovanje zelo naporno, nam je vse neprijetnosti poplačalo izredno toplo vreme (28° C v Moskvi).

Na potovanju po Sovjetski zvezi smo imeli ruskega vodiča, vse turistične in gostinske usluge pa je vodil »Inturist«, turistična organizacija v Sovjetski zvezi.

Državno mejo smo prekoračili na mejnem prehodu z Madžarsko v Horgošu. Obmejne formalnosti, nekoliko zadrege ob pregledovanju prtljage in že smo bili mimo carine in prijaznih carinikov. Po nekaj kilometrih vožnje, je bilo za nami na madžarskih tleh prvo mesto Szeged. To je tipično panonsko mesto s širokimi ulicami in lepimi, na obeh straneh ulice pravilno razvrščenimi enodružinskimi hišicami. Zgrajene so v domačijem slogu 19. stoletja (t. j. ohranitev starega sloga). Te enodružinske hišice so zelo lične, grajene vse enako in so prečno postavljene ob cesti. Prečna stena je povzdignjena in fasado in zelo lepo obarvana in okrašena z različnimi rastlinskimi in geometrijskimi ornamentami, kar izredno lepo učinkuje.

V Szegedu smo mimogrede naleli na veliki kmečki sejem, tak kakršnega nič več ne vidiš pri nas. Od vsepovsod so prihajali deželanji, kupovali, barantali in prodajali, otroci in ženske pa so se vrteli okoli pisanih stojnic. Ko sem opazovala to pisano množico ljudi, sem se v mislih povrnila za 50 let nazaj. Zakaj? Predvsem zato, ker je sejem obdajalo desetine in desetine kolesljev, lojtrnih voz, ciz, kolesov in edine tehnične pridobitve prevoznega sredstva — motorjev, teh je bilo nekaj sto. Ljudje so bili praznično oblečeni, a bolj skromno. Prevladovala je črna barva oblek.

Naša pot nas je vodila od naselja do naselja proti glavnemu mestu Madžarske — Budimpešti. Na levo in desno so nas obdajala polja, ki so bila izredno lepo obdelana, tako da bi nam bila lahko za vzgled. Zorana polja so željno čakala semen, pri nas (ob Savi) pa so ležala še pusta, kot da bi bila pozabljena. Od časa do časa smo se vozili mimo lepo urejenih sadnih nasadov: breskev, hrušk, jabolk in vinogradov. Breskve so ravno cvetele in nežno cvetje je bilo edino, ki je dajalo tej enolični pokrajini nekoliko čara.

Ceprav sem se prej veselila ob pogledu na lične madžarske hišice, so mi le-te počasi začele presedati. Vsiljiva oker in rdeča barva hišic, rjavo ravno polje v nedogled, vse to počasi utruja človeka in ga odbija s svojo enoličnostjo.

Po nekajurni vožnji smo prispele v Budimpešto. Mesto se sestoji iz treh mest: Starega in novega Budima in Pešte, po sredi pa teče Donava. Mesto samo ne daje prijetnega videza na obiskovalca. Siva, od industrijskega prahu pokrita stanovanjska poslopja, upravne zgradbe, cerkve in tovarne. V mestu samem kljub množici ljudi ni pravega življenja. Imela sem občutek da je utrip, nekdanj tako močno prestolnice, zaostal za časom. Izložbe so skoraj prazne, izbire v blagu ni. Ljudje so skromno oblečeni. Sem in tja sem tudi videla moderno oblečeno dekle v hlačnem kostimu (iz slabega tankega blaga) in v »Peko« čevlji. Toda kljub temu pa so lepe in postavne, s svojimi črnimi očmi in izbočenimi ličnicami.

Kremelj z Leninovim mavzolejem

Z avtobusom smo prečkali celo mesto. Desni in levi breg Donave veže med seboj več lepih železnih mostov. Povzpeli smo se nad mesto in z najlepše razgledne točke ob gotski, s keramičnimi ploščicami pokriti cerkvi, se nam je odprl lep pogled na mesto ob reki Donavi.

Cas nas je priganjal, zato smo kaj kmalu odrinili proti Debrecenu, kjer smo pred vstopom v Sovjetsko zvezo tudi prenočili. Pokrajina od Budimpešte do Debrecena je izrazito ravninska (ob reki Tisi) in precej močvirnata. Vsa polja so preprežena s kanali, kamor se odteka odvečna voda. Vsa ta ravnina, brez gozdov brez vsakršnih sprememb, strogo urejenimi enakimi družinskimi hišicami, včasih lepimi, drugič bolj revnimi, deluje precej monotono, dolgočasno.

Večerja v glavnem hotelu v Debrecenu je bila res dobra, še bolj pa po potrežbi. Dvorana kjer smo večerjali, je bila polna sijaja, lestencev in oblaženega pohištva. Sedež za bogato obloženo mizo si imel občutek, da si delček madžarske aristokracije preteklega stoletja.

Po imenitni večerji sem odšla na ogled mesta, ker pa ni bilo osvetljeno, sem jo mahnila v prvo točilnico piva. Nisem pivec, a pivo je samo teklo ob spremljavi ciganske muzike.

Naslednji dan zjutraj smo se napotili proti madžarski meji z Rusijo, Copu in cilju našega potovanja. Kilometri so se nabirali, pokrajina pa je ostala nespremenjena, taka kot sem jo že prej opisala. Hišice in polja, polja in hišice, vse do državne meje z Madžarsko in Sovjetsko zvezo v Copu.

Madžarsko mejo smo hitro prešli. Zapornice so se dvignile in že smo se peljali po nikogaršnjem ozemlju — preko reke Tise, ki je meja med obema državama.

V avtobusu smo vsi utihnili v pričakovanju sprejema na ruskem obmejnem pasu. Že se je na desnem bregu Tise dvignila rdeče obarvana zapornica. V mučni stiski pričakovanja, se nam je sprožila roka v poždrav graničarju ob zapornici. Prijazno je odmahal, mi pa smo z enim vzdihom manj pripeljali pred mogočno carinsko poslopje. Roke s potnimi listi so bile potne. No, pa ni bilo nič hudega. Carinika, sedemnajstletna mladeniča v značilni rdečearmejski uniformi zlatorujave-zelene barve in v škornjih, sta bila zelo prijazna in vljudna. Po pregledu potnih listov smo odšli v poslopje, kjer smo izpolnili razne vprašalne pole in oddali limone in pomaranče (karantena). Tu nas je presenetila mogočnost dvorane, v kateri si takoj občutil naravno bogastvo te države: leseni strop, marmorna tla, betonska lupina, moderni usnjeni fotelji, pregraje z žametnimi vrvmi itd.

Po strogem carinskem pregledu smo dobili šop prospektov sovjet-

skega vodiča (nobena grupa ne sme potovati brez vodiča) in pred nami so se odprla prostranstva Sovjetske zveze.

Polni strahu pred carino, so se po odhodu naši živci sprostili. Prej tišina, je sedaj prevpilo glasno petje in pogovor, mene pa je pritegnila pokrajina in ljudje. Se vedno smo se vozili preko nižinskih polj, a kaj kmalu so se pred nami dvignili hribčki in hribi. Desno od nas se je iz ravnine dvigal hribček s trdnjavo Mukačevo (z muko grajena — od tod ime) grajeno podobno Kremlju v Moskvi. Prvo mesto na ruskih tleh skozi katerega smo se peljali, je bilo Užgorod. Zelo staro mesto, ki je bilo med vojno hudo porušeno, sedaj pa je lepo obnovljeno.

Skozi okno avtobusa sem opazovala ljudi in bila sem kar nekoliko razočarana, kajti moja predstava o ruskem človeku je bila čisto drugačna. Predstavljala sem si, da bom videla same mužike in debele matroške, pa sem videla čisto običajne ljudi, take, kakršni so pri nas. Toda čisto pa le nisem bila razočarana. Nenadoma, ko smo se peljali mimo užgorodske univerze, je pred nami prekal cesto — čistokrvni ruski mužik, velik, z belo brado, majhnimi očmi, poudarjenimi ličnicami v črnem prepasanem suknjiču in hlačah s širokimi hlačnicami in škornji. Vsi potniki smo mu veselo zaploskali in pomahali, on pa

se je ustavil, široko zasmeljal in mahal, mahal. Škoda, da ga nisem mogla fotografirati.

Z našim avtobusom (novim mercedesom) smo vsepovsod zbujali vsesplošno pozornost. Tablica z velikim YU in napisom Ljubljana, Jugoslavija, je dvigala veselje in prisrčen pozdrav mimoidočih.

Ko smo hiteli proti Lvovu, je bilo vreme nekoliko muhasto. V Karpatih (Zakrpati Rusija) nas je obilaval dež, sem pa tja pa je iz za oblakov posijalo sonce. En tak trenutek mi je ostal nepozaben. Peljali smo se preko visokih gorskih kopastih in s smrekovimi gozdovi pokritih prelazov, ko je nenadoma skozi črne oblake posijalo snop sončnih žarkov in osvetlilo na naši desni čudovito rusko leseno cerkev, vse rezljano s številnimi čebulastimi kupolami. Vsa srebrna se je lesketala v svoji lepoti, z žarki sonca obsijani, v ozadju pa jo je stražil črn gozd smrek. Res, nadvse lep in nepozaben pogled. Ruske lesene cerkve so lahkotne in veličastne in izredne umetniške vrednosti.

D. P.

BRALCEM SE OPRAVIČUJEMO, KER ZARADI TEHNIČNIH OVIR V TEJ STEVILKI NI BILA TISKANA NAGRADNA KRIŽANKA.

UREDNIK

ZAHVALE

Iskreno se zahvaljujem sindikalni organizaciji DE tkalnice I za iznenaden in nadvse veseli obisk v domu onemoglih v Bokalcu. Ostal mi bo nepozaben, posebno še zato, ker občutim, da me kolektiv ni pozabil in se me še vedno spominja.

Poleg tega se tudi najtopleje zahvaljujem vsem za prejeto darilo v blagu in za prejeto denar.

V bodoče vam želim še veliko uspehov in zdravja.

Marija Banič,
Dom onemoglih
Bokalce pri Ljubljani

Ob odhodu v pokoj sem od sodelavcev plemenitilnice I prejela prekrasno darilo, za katerega se vsem iskreno zahvaljujem, delovni enoti pa želim še mnogo uspehov pri nadaljnjem delu.

Tončka Plevnik

Članom kolektiva iz tkalnice I se iskreno zahvaljujem za zbrano denarno pomoč, ko mi je pogorelo imetje.

Jožica Zupan, Rupa 24

Ob mojem odhodu v pokoj se zahvaljujem sodelavcem v kotlarni in vsem ostalim v delovni enoti vzdrževalno energetskega obrata za prelepo poklonjeno darilo.

V bodoče želim vsem še veliko delovnih uspehov.

Mirko Melink